

"Kuvve-i şehviye ve gadabiye ise, şeytanın desiselerine hem kabile, hem nâkile iki cihaz hükmündedir." Bu duygular neden cihaz hükmündedir, insanda başka duygular da var mı?

İnsanın fitratındaki şehvet ve öfke kuvveti, sürekli şeytanı dinler ve ona itaat eder. Şeytanın insan üzerinde hâkimiyet kurması bu iki duygu sayesinde olur. Şehvet ve öfke fitri olarak şerre kabil yaratıldığı için, şeytan, çoğu insanı, bu iki hissiyatı işletmekle yoldan çıkarıyor. Ruh, kalp, vicdan ve diğer hissiyatlar ise, fitrat olarak daha çok hayra meyillidirler. Bu gibi hissiyatlar ancak insanın kendi su-i istimali ile tefessüh ederlerse şeytanın bendesi olurlar.

Hem kabile, hem nakile olması ise, şerri almaya da, vermeye de müsait olmasını ifade eder. Şehvet ve öfke kuvveti, şeytana uyacağı gibi, yani kabile olduğu gibi, şeytana vesvese kaynağı olacak ve yardım edecek iki kuvvedir; yani şeytana nakile de olur.

Kabile; dışarıdan gelen telkinlerden etkilenmek demektir. Yani insandaki öfke ve şehvet duyguları, şeytanın telkinlerine açıktır ve onu dinlemeye müsait bir yapıdadır.

Nakile ise; bu duyguların insanı tesiri altına alıp kontrol etmesi demektir. Yani şehvet ve öfke duygusu hem insanı tesir altına alıyor, hem de şeytanı dinliyor.

"Evet, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm ﷺ emrini tamamıyla imtisal ettiği için, bütün ef'al ve akval ve ahvâlinde istikamet, kat'î bir surette görünüyor."

"Meselâ, kuvve-i akliyenin fesat ve zulmeti hükmündeki ifrat ve tefriti olan gabâvet ve cerbezeden müberrâ olarak, hadd-i vasat ve medar-ı istikamet olan hikmet noktasında kuvve-i akliyesi daima hareket ettiği gibi; kuvve-i gadabiyenin fesadı ve ifrat ve tefriti olan korkaklık ve tehevürden münezze olarak, kuvve-i gadabiyenin medar-ı istikameti ve hadd-i vasatı olan şecaat-i kudsiye ile kuvve-i gadabiyesi hareket etmekle beraber; kuvve-i şehviyenin fesadı ve ifrat ve tefriti olan humud ve fücürdan musaffâ olarak, o kuvvenin medar-ı istikameti olan iffette, kuvve-i şehviyesi daima iffeti, âzamî mâsumiyet derecesinde rehber ittihaz etmiştir."

"Ve hâkezâ, bütün sünen-i seniyyesinde, ahvâl-i fitriyesinde ve ahkâm-ı şer'iyesinde hadd-i istikameti ihtiyar edip, zulüm ve zulümat olan ifrat ve tefritten, israf ve tebzirden içtinap etmiştir. Hattâ tekellümünde ve ekl ve şürbünde iktisadı rehber ve israftan kat'iyen içtinap etmiştir."(1)

Bu kuvveler terbiye ve tehzip edilirse, sahibini alay-ı illiyine çıkarır. Aksi halde, yani şeytana bende olur ve onun idaresine verilirse, insanı esfel-i safiline atar. Yani bunlar hayra ve şerre kabil iki kuvvedir. Hatta bu iki kuvve, insanlığın hayır ve şer binasının temeli gibidir. Bütün hayırlar ve şerler bu iki kuvvenin doğru yahut yanlış kullanılmalarının neticesidir.

Üstad Hazretleri bu kuvveleri İşaratü'l-İ'caz adlı eserinde de tasvir ediyor:

"Tagayyür, inkılâp ve felâketlere mâruz ve muhtaç şu insan bedeninde iskân edilen ruhun yaşayabilmesi için üç kuvvet ihdas edilmiştir. Bu kuvvetlerin, Birincisi, menfaatleri celp ve cezb için kuvve-i şehviye-i behimiye, İkincisi, zararlı şeyleri def için kuvve-i sebuiye-i gadabiye, Üçüncüsü, nef ve zararı, iyi ve kötüyü birbirinden temyiz için kuvve-i akliye-i melekiyedir."

"Lâkin, insandaki bu kuvvetlere şeriatça bir had ve bir nihayet tayin edilmişse de fitraten tayin edilmemiş olduğundan, bu kuvvetlerin her birisi, tefrit, vasat, ifrat namıyla üç mertebeye ayrılırlar. Meselâ, kuvve-i şehviyenin tefrit mertebesi humuddur ki, ne helâle ve ne de harama şehveti, iştihası yoktur. İfrat mertebesi fücurdur ki, namusları ve ırzları pâymal etmek iştihasında olur. Vasat mertebesi ise iffettir ki, helâline şehveti var, harama yoktur."

"İhtar: Kuvve-i şehviyenin yemek, içmek, uyumak ve konuşmak gibi fûruatında da bu üç mertebe mevcuttur."

"Ve keza, kuvve-i gadabiyenin tefrit mertebesi, cebanettir ki korkulmayan şeylerden bile korkar. İfrat mertebesi tehevürdür ki, ne maddî ve ne mânevî hiçbir şeyden korkmaz. Bütün istibdadlar, tahakkümler, zulümler bu mertebenin mahsulüdür. Vasat mertebesi ise şecaattir ki, hukuk-u diniye ve dünyeviyesi için canını feda eder, meşru olmayan şeylere karışmaz."

"İhtar: Bu kuvve-i gadabiyenin fûruatında da şu üç mertebenin yeri vardır."

"Ve keza, kuvve-i akliyenin tefrit mertebesi gabâvettir ki, hiçbir şeyden haberi olmaz. İfrat mertebesi cerbezedir ki, hakkı bâtil, bâtili hak suretinde gösterecek kadar aldatici bir zekâyâ malik olur. Vasat mertebesi ise hikmettir ki, hakkı hak bilir, imtisal eder; bâtili bâtil bilir, içtinap eder. **أَيْرِيكَ أَرِيخَى وَتَأْدَقَفَ مَمَكِحَالِ تُوِيْنَمَو**

"İhtar: Bu kuvvetin şu üç mertebeye inkısamı gibi, fûruatı da o üç mertebeyi hâvidir. Meselâ, halk-ı ef'al meselesinde Cebr mezhebi ifrattır ki, bütün bütün insanı mahrum eder. İtizal mezhebi de tefrittir ki, tesiri insana verir. Ehl-i Sünnet mezhebi vasattır. Çünkü bu mezhep, beyne-beynedir ki, o fiillerin bidayetini irade-i cüz'iyeye, nihayetini irade-i külliyeye veriyor."

"Ve keza, itikadda da tatil ifrattır, teşbih tefrittir, tevhid vasattır."(2)

Dipnotlar

(1) [Lem'alar, On Birinci Lem'a.](#)

(2) [İşaratü'l-İ'caz, Fatiha Suresi.](#)